

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/7681,Wystawa-Niezalezne-Zrzeszenie-Studentow-19801990-w-wojewodztwie-katowickim-Zabrz.html>
07.04.2026, 12:35

Wystawa „Niezależne Zrzeszenie Studentów (1980-1990) w województwie katowickim” - Zabrze, 13-19 grudnia 2011

W dniach 13-19 grudnia 2011 r. w Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego „Guido” w Zabrzu (ul. 3 Maja 93) jest prezentowana wystawa „Niezależne Zrzeszenie Studentów (1980-1990) w województwie katowickim”.

Na trzydziestu ośmiu planszach zaprezentowano działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów w województwie katowickim na tle ruchu niezależnego w całym kraju. Historia NZS w województwie katowickim została pokazana zarówno poprzez opis historyczny, jak i oczyma uczestników wydarzeń. Zostały w niej wykorzystane fragmenty relacji dwudziestu kilku świadków historii – w latach 80. członków NZS, dokumenty SB znajdujące się w zasobach IPN oraz ponad sto zdjęć autorstwa kilkudziesięciu osób, w tym zdjęcia operacyjne robione przez funkcjonariuszy. Twórca koncepcji wystawy jest Przemysław Miśkiewicz – Przewodniczący Stowarzyszenia Pokolenie (w latach 80. członek NZS), współpraca merytoryczna dr Tomasz Kurpierz oraz Monika Kobyłańska, opracowanie graficzne Łukasz Kobiela. Wystawa została przygotowana przez Stowarzyszenie Pokolenie we współpracy z katowickim IPN.

Ekspozycja została przygotowana z okazji 30. rocznicy rejestracji zrzeszenia. NZS powstało w 1980 roku na fali strajków robotniczych i skupiło młodych ludzi pragnących demokratyzacji życia akademickiego, przestrzegania podstawowych swobód politycznych oraz poszanowania praw człowieka. W województwie katowickim najsilniejsze struktury zrzeszenia działały w latach 1980-1981 na Uniwersytecie Śląskim i Politechnice Śląskiej, a także w Śląskiej Akademii Medycznej i Akademii Ekonomicznej w Katowicach. Studenci domagali się zwiększenia samorządności wyższych uczelni, zmian w programach nauczania, tworzyli niezależną kulturę, wydawali nieskrępowaną cenzurą prasę, walczyli o wolność słowa i uwolnienie więźniów politycznych. Po wprowadzeniu stanu wojennego środowisko akademickie w województwie katowickim, szczególnie na Uniwersytecie Śląskim, dotknęły silne represje. W styczniu 1982 r. NZS zostało zdelegalizowane i w ten sposób rozpoczął się konspiracyjny etap w historii niezależnego ruchu studenckiego. Na górnośląskich uczelniach działało kilka podziemnych grup, które współpracując z „dorosłym” podziemiem, organizowały demonstracje, kolportowały niezależne wydawnictwa, malowały antykomunistyczne hasła i prowadziły inne opozycyjne działania. Niezależna aktywność studencka ogniskowała się również wokół duszpasterstwa akademickiego. W połowie lat 80., w obliczu ogólnego kryzysu opozycji antykomunistycznej, konspiracyjna działalność studentów osłabła. Sytuacja ta uległa

zmianie w drugiej połowie dekady, kiedy to nastąpiła reaktywacja NZS na Uniwersytecie Śląskim, a następnie na Politechnice Śląskiej. Rok akademicki 1988/1989 przyniósł odbudowę jawnych struktur NZS, które jednak zarejestrowane zostało dopiero we wrześniu 1989 r. Ostatnie większe akcje zrzeszenia w okresie przełomu ustrojowego miały miejsce w styczniu 1990 r., kiedy to studenci okupowali gmach Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. W październiku 1990 r. Sejm uchwalił nową ustawę o szkolnictwie wyższym, która utrwaliła demokratyczny ustrój na uczelniach. W ten sposób Niezależne Zrzeszenie Studentów, po dziesięciu latach walki, wkroczyło w III RP.

<http://ipn.gov.pl/portal.php?serwis=pl&dzial=394&id=15745&sid=bc6ae68ccfc9bdcf78db9470a87aad03>